

Florian Lempa

Kanoniczna ochrona karna religii, jedności, autorytetów kościelnych i wolności Kościoła katolickiego

Civitas et Lex nr 3 (7), 65-73

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRAWO KANONICZNE / CANON LAW

Ks. FLORIAN LEMPA

KANONICZNA OCHRONA KARNA RELIGII, JEDNOŚCI, AUTORYTETÓW KOŚCIELNYCH I WOLNOŚCI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Regulacja kanonicznej ochrony religii, jedności, autorytetów kościelnych i wolności Kościoła ma swoje miejsce w obowiązującym KPK/1983, wzorem KPK/1917, w jego pierwszych tytułach, co wyraźnie wskazuje na rangę dóbr, które są w nich prawnie chronione. Poprzedni kodeks dla Kościoła obrządku łacińskiego, tj. KPK/1917, przestępstwom przeciwko wierze, religii i jedności Kościoła poświęcił dwa różne tytuły, tytuł XI „Przestępstwa przeciwko wierze i jedności Kościoła” i tytuł XII „Przestępstwa przeciwko religii”. W obowiązującym KPK przestępstwa przeciwko religii i jedności Kościoła zostały określone w sześciu kanonach (kan. 1364–1369), zamieszczonych w tytule I „Przestępstwa przeciwko religii i jedności Kościoła”. Natomiast przestępstwa przeciwko autorytetom kościelnym i wolności Kościoła, wcześniej uregulowane w kan. 2330–2349, pod tytułem XIII „Przestępstwa przeciwko autorytetom, osobom i rzeczom kościelnym”, obecnie regulują kan. 1370–1377, zamieszczone pod tytułem II „Przestępstwa przeciwko autorytetom kościelnym i wolności Kościoła”¹. Większość kanonów tytułu I i II KPK/1983 ma swoje odpowiedniki w kan. 1436 § 1–2, 1437, 1439, 1440, 1441, 1442, 1444, 1445, 1447 § 1–2, 1448 § 1–2, 1449 KKKW z 1990 r.

Niniejszy artykuł stanowi próbę syntetycznego przedstawienia zasadniczej problematyki kanonicznej ochrony karnej dóbr wymienionych w jego tytule poprzez związane wyjaśnienie poszczególnych przestępstw, które w nie godzą, określonych w KPK/1983 i w KKKW oraz przewidzianych za ich popełnienie kanonicznych sankcji karnych.

Ks. FLORIAN LEMPA, dr hab., specjalista prawa kanonicznego i rzymskiego, jest profesorem Uczelni Łazarskiego w Warszawie oraz Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

¹ W polskiej kanonistyce przestępstwa określone w I i II tytule części II księgi VI KPK/1983 zostały opatrzone komentarzami: F. Lempa, *Księga VI. Sankcje w Kościele. Część szczegółowa*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. IV, Lublin 1987, s. 220–247; T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według kodeksu Jana Pawła II*, t. IV, Olsztyn 1990, s. 123–137; J. Stryczyk, *Kanoniczne prawo karne. Część szczegółowa*, Warszawa 2003, s. 19–93.

1. Przestępstwa przeciwko religii i jedności Kościoła

Religia i jedność Kościoła są pierwszorzędymi dobrami chronionymi przez kanoniczne prawo karne². W dobra te godzą następujące przestępstwa: apostazja³, herezja⁴, schizma⁵, niedozwolony współdział w kulcie liturgicznym z niekatolikami⁶, oddanie dzieci do chrztu lub na wychowanie w religii niekatolickiej⁷, znieważenie Eucharystii, krzywoprzysięstwo, publiczne bluźnierstwo albo ciężka obraza moralności, religii lub Kościoła⁸.

Apostazja⁹ polega na całkowitym porzuceniu wiary chrześcijańskiej po przyjęciu chrztu; herezja na uporczywym, po przyjęciu chrztu, zaprzeczeniu jakiejś prawdzie, która należy do depozytu wiary katolickiej albo uporczywym podawaniu jej w wątpliwość; schizma na definitywnej odmowie uznania zwierzchnictwa Biskupa Rzymskiego lub odmowie utrzymywania wspólnoty z wiernymi uznającymi to zwierzchnictwo (por. kan. 751 KPK/1983)¹⁰.

Winy przestępstwa apostazji, herezji lub schizmy katolik obrządku łacińskiego zaciąga karę ekskomuniki *latae sententiae* (kan. 1364 KPK/1983), a wierny katolickiego obrządku wschodniego ma być ukarany ekskomuniką większą (kan. 1436 § 1 i 1437 KKKW). Gdy sprawcą apostazji lub herezji jest duchowny, sędzia kościelny może go ukarać innymi karami, nie wyłączając kary wydalenia ze stanu duchownego (kan. 1364 KPK/1983) albo depozycji

² Zob. Uwagi historyczne na temat rozwoju ochrony karnej tych dóbr, w: F. Lempa, *Księga VI. Sankcje w Kościele...*, s. 220, 222–223 i 224–225.

³ Szerzej na temat redakcji kan. 1364 KPK/1983 określającego przestępstwo apostazji zob. J. Syryjczyk, *Problem apostazji od wiary w projektach nowego prawa kościelnego*, „Prawo Kanoniczne” 25(1982), nr 3–4, s. 177–185; V. De Paolis, *Alcune annotazioni circa la formula ‘actu formalis ab Ecclesia catholica deficere’*, „Periodica” 1995, nr 84, s. 605–606.

⁴ Zob. A. Calabrese, *Diritto Penale Canonico*, Roma 1996, s. 262.

⁵ Schizma zdaniem V. De Paolis i D. Cito godzi bezpośrednio w fundamentalną strukturę Kościoła. Zob. V. De Paolis, D. Cito, *Le sanzioni nella Chiesa. Commento al Codice di Diritto Canonico Libro VI*, Citta del Vaticano 2000, s. 331–332.

⁶ Normy prawne ustalające granice legalnego i nielegalnego uczestnictwa w rzeczach świętych zwierają: Secretariatatus ad Christianorum Unitatem Fovendam, *Directorium ad ea quae a Concilio Vaticano Secundo de re aecumenica promulgata sunt exsequenda*, AAS 59(1967), s. 574–582; kan. 1365 KPK/1983; kan. 1440 KKKW; *Pontificium Consilium ad Unitatem Christianorum Fovendam*, *Directoire pour l’application des principes et des norms sur l’Ecumenisme*, AAS 85(1993), s. 1039–1119.

⁷ Zob. J. Syryjczyk, *Troska Kościoła o katolickie wychowanie dzieci w kanonicznym prawie karnym*, „Prawo Kanoniczne” 30(1987), nr 3–4. Autor ten na s. 206–207 trafnie podkreśla, że podmiotami czynnymi tego przestępstwa są nie tylko rodzice, lecz również wykonujący władzę rodzicielską nad dziećmi.

⁸ Jerzy Syryjczyk zauważa, że przestępstwa zdarzające się w tej materii w KPK/1983 zostały ułożone zgodnie z hierarchią dóbr, którym przyznano ochronę karną, co wynika ze stopniowania surowości sankcji karnej (pod względem rodzaju i wielkości). Zob. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne...*, s. 61.

⁹ Dokładnie istotę apostazji wyjaśnia J. Syryjczyk w swojej monografii, *Apostazja od wiary w świetle przepisów kanonicznego prawa karnego. Studium prawno-historyczne*, Warszawa 1984, s. 3nn.

¹⁰ Kan. 598 KKKW określa, jakie są prawdy wiary boskiej i katolickiej, nie definiuje jednak pojęcia herezji, apostazji i schizmy w odróżnieniu od KPK, które KPK/1983 wyjaśnia w kan. 751.

(kan. 1436 § 1 KKKW)¹¹. Duchowny obrządku łacińskiego może być także ukarany wydaleniem ze stanu duchownego za przestępstwo schizmy.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że *motu proprio* papieża Jana Pawła II *Ad tuendam fidem*, z 18 maja 1998 r. (AAS 90(1998), s. 457–461) objęło ochroną karną również doktrynę katolicką, którą Biskup Rzymski lub Kolegium Biskupów wykonując Urząd Nauczycielski definitywnie przedkładają do przestrzegania. Katolikowi, który zgodnie z prawem napomniany (przez Stolicę Apostolską, własnego ordynariusza) z uporem odrzuca taką prawdę albo głosi doktrynę potępioną przez nich jako błędną, grozi sankcja obligatoryjna nieokreślona. Innymi słowy, sędzia kościelny ma ukarać winnego tego przestępstwa odpowiednią karą (kan. 1371 kan. 1436 § 2 KKKW).

Według kan. 1365 KPK/1983 i kan. 1440 KKKW, katolik, który narusza zakazy prawa kanonicznego dotyczące współdziałania w publicznym kulcie z niekatolikami¹², czyli braćmi odłączonymi od jedności wiary¹³, zasługuje na sprawiedliwą karę albo używając języka KKKW – na karę odpowiednią. Jej wymiar według KPK/1983 jest obligatoryjny, a według KKKW fakultatywny. Sędzia kościelny jest obowiązany zbadać stopień odstępstwa delikwenta od norm zawartych w prawie powszechnym i wspólnym oraz w instrukcjach ekumenicznych, wydanych przez Stolicę Apostolską lub inne kompetentne organy niższego rzędu.

Ciężkimi przestępstwami przeciwko religii i jedności Kościoła katolickiego są czyny katolickich rodziców lub ich zastępców polegające na oddaniu dzieci do chrztu lub na wychowanie w religii niekatolickiej. Za tego rodzaju czyny katolikom obrządku łacińskiego grozi sankcja karna obligatoryjna nieokreślona. Swoboda sędziowska w tych przypadkach jest jednak ograniczona, ponieważ prawodawca kościelny zobowiązuje sędziego kościelnego do wymierzenia za nie odpowiedniej kary poprawczej, czyli cenzury lub innej sprawiedliwej kary (kan. 1366 KPK/1983). KKKW nakazuje, by katolicy obrządku wschodniego winni tego przestępstwa, zostali ukarani odpowiednią karą (kan. 1439 KKKW).

Znieważenie Eucharystii może polegać na porzuceniu przynajmniej jednej z postaci konsekrowanych albo na zabraniu ich lub przechowywaniu w celu świętokradczym¹⁴. W rozumieniu Kościoła katolickiego postaci konsekrowane to postaci chleba i wina, pod którymi od momentu ważnie dokonanej konsekracji jest obecny prawdziwie, realnie i substancjalnie cały Chrystus, dopóki one istnieją. Papieska Rada do spraw Interpretacji Tekstów Prawnych, do której zwrócono się o autentyczną interpretację wątpliwości prawnej, czy w kan. 1367 KPK i kan. 1442 KKKW słowo *abicere* (porzucić) należy rozumieć

¹¹ Zob. P.V. Pinto, *Commento al Codice dei Canoni delle Chiese Orientali*, Citta del Vaticano 2001, s. 1143.

¹² Zob. P. Sawczuk, „*Communicatio in sacris*” w *kanonicznym prawie karnym*, Warszawa 1996 (msp., Biblioteka UKSW).

¹³ Zob. L. Schmid, *De vi verborum „acatholicus, secta acatholica, minister acatholicus” in iure canonico*, „*Apollinaris*” 5(1932), s. 82–83.

¹⁴ Zob. I. Teodori, *Profanatio Sacrarum Specierum*, „*Apollinaris*” 4(1931), s. 308; J. Syryjczyk, *Profanacja Eucharystii według karnego ustawodawstwa kanonicznego i polskiego prawa karnego*, „*Prawo Kanoniczne*” 29(1986), nr 3–4, s. 197–201.

wyłącznie jako akt porzucenia, wyjaśniła, że w słowie tym chodzi o jakiegokolwiek zamierzone działanie zmierzające do znieważenia Świętych Postaci (3 lipca 1999, AAS 91(1999), s. 918). Rozpoznawanie i osądzanie czynów przestępnych z kan. 1367 i kan. 1442 KKKW zmierzające do wymierzenia stosownych kar jest zarezerwowane dla Kongregacji Nauki Wiary¹⁵. Za dokonanie znieważenia Eucharystii, które wyczerpuje znamiona czynu karalnego, katolik obrządku łacińskiego zaciąga ekskomunikę *latae sententiae* zastrzeżoną Stolicą Apostolską (kan. 1367 KPK/1983), a katolikowi katolickiego obrządku wschodniego grozi obligatoryjna kara ekskomuniki większej (kan. 1442 KKKW). Jeżeli sprawcą tego czynu byłby duchowny obrządku łacińskiego, stosownie do normy kan. 1367 KPK/1983 może być ponadto ukarany innymi karami, nie wyłączając wydalenia ze stanu duchownego. Najcięższą natomiast karą dodatkową, która za taki czyn może spotkać duchownego katolickiego obrządku wschodniego, jest kara depozycji (kan. 1442 KKKW).

Należy dodać, że w M.P. *Sacramentorum sanctitatis tutela* zostało określone nowe przestępstwo, stanowiące naruszenie zakazu kan. 927 KPK/1983, polegające na konsekrowaniu w celach świętokradczych jednej postaci eucharystycznej bez drugiej albo obu postaci eucharystycznych poza celebracją Mszy św. Za tego rodzaju czyn winnemu sprawcy grożą obligatoryjne sankcje karne, stosownie do ciężkości przestępstwa, nie wykluczając pozbawienia urzędu lub wydalenia ze stanu duchownego.

Przez przestępstwo krzywoprzysięstwa w prawie kanonicznym rozumie się świadome i dobrowolne sprofanowanie przysięgi przez wezwanie imienia Bożego na świadectwo kłamstwa albo na wzmocnienie przyrzeczenia złożonego komuś bez intencji wypełnienia, dokonane wobec autorytetu kościelnego (kan. 1368 KPK/1983 i kan. 1444 KKKW)¹⁶. KKKW penalizuje również złożenie fałszywych zeznań przez potwierdzenie fałszu albo zatajenie prawdy, dokonane wobec sędziego kościelnego oraz nakłanianie do krzywoprzysięstwa lub fałszywych zeznań. Za dokonanie krzywoprzysięstwa jego sprawcy grozi sankcja karna obligatoryjna nieokreślona. Sędzia kościelny jest obowiązany wymierzyć przestępcy sprawiedliwą karę (kan. 1368 KPK/1983) albo odpowiednią karę (kan. 1444 KKKW). Taką samą sankcją w postaci kary odpowiedniej zagrożony został czyn katolika obrządku wschodniego za złożenie fałszywych zeznań wobec sędziego kościelnego oraz za przestępstwo nakłaniania do krzywoprzysięstwa albo złożenia fałszywych zeznań.

¹⁵ Zob. Joannes Paulus II, M.P. *Sacramentorum sanctitatis tutela* z 30 kwietnia 2001, AAS 93 (2001), s. 737–739 oraz Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae de gravioribus delictis* z 21 maja 2010 r., art. 3 §1 n. 1, AAS 102(2010), s. 419; *Epistula a Congregatione pro Doctrina Fidei issa ad totius Catholicae Ecclesiae Episcopos aliosque Ordinarios et Hierarchas interesse habentes: de delictis gravioribus eidem Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis*, AAS 93(2001), s. 785–788; W. Góralski, *Komentarz do Listu Kongregacji Doktryny Wiary o poważniejszych przestępstwach zastrzeżonych teźże Kongregacji z dnia 18 maja 2001 r.*, „Miesięcznik Pastorski Płocki” 86(2001), nr 10, s. 417nn.

¹⁶ Szerzej na ten temat zob. J. Syryjczyk, *Krzywoprzysięstwo w systematyce kanonicznego prawa karnego*, „Prawo Kanoniczne” 34(1991), nr 1–2, s. 133.

Wypowiedzenie bluźnierstwa podczas publicznego widowiska, wystąpienia, w rozpowszechnionym piśmie lub za pośrednictwem środków masowego przekazu albo ciężkie naruszenie dobrych obyczajów albo znieważenie religii lub Kościoła bądź wywoływanie nienawiści lub pogardy, podlegają nieokreślonej, obligatoryjnej sankcji karnej. Katolik obrządku łacińskiego, winny jednego z tych czynów, ma zostać ukarany sprawiedliwą karą (kan. 1369 KPK), a katolik obrządku wschodniego – karą odpowiednią (kan. 1448 § 1 KKKW).

2. Przepęstwa przeciwko autorytetom kościelnym i wolności Kościoła

Do przępstw przeciwko autorytetom kościelnym i wolności Kościoła należą następujące przępstwa: zastosowanie przymusu fizycznego wobec osób wykonujących zadania kościelne albo wyrządzenie im realnej krzywdy, uporczywe trwanie w nieposłuszeństwie, wzniecanie buntu lub nienawiści albo prowokowanie do nieposłuszeństwa względem przełożonych kościelnych, przynależność do stowarzyszenia spiskującego przeciwko Kościołowi, utrudnianie swobodnego wykonywania zadań kościelnych, profanacja lub użycie rzeczy świętej do złego celu, bezprawna alienacja dóbr kościelnych¹⁷.

Przępstwo zastosowania przymusu fizycznego wobec osób wykonujących zadania kościelne polega na użyciu siły fizycznej względem osoby objętej kanoniczną ochroną prawną w celu zmuszenia jej do określonego działania wbrew jej woli lub uniemożliwienia jej działania, które zamierzała wykonać. W całym Kościele katolickim ochronie karnej przed przymusem fizycznym podlegają: papież i inni konsekrowani biskupi, pozostali duchowni oraz zakonnicy. W KKKW są nią objęci również członkowie stowarzyszeń życia wspólnego na wzór zakonników i osoby świeckie aktualnie wykonujące zadania kościelne. W zależności od przynależności kościelnej, katolikowi – sprawcy czynu wywarcia przymusu fizycznego na papieżu grozi kara ekskomuniki *latae sententiae* zarezerwowana Stolicy Apostolskiej (kan. 1370 § 1 KPK/1983) albo kara ekskomuniki większej zarezerwowana samemu Biskupowi Rzymu (kan. 1445 § 1 KKKW). Ekskomunika większa, nikomu niezarezerwowana, grozi natomiast katolikowi obrządku wschodniego za wywarcie przymusu fizycznego względem metropolity lub patriarchy. Jeżeli podmiotem biernym tego przępstwa jest biskup konsekrowany, który nie jest papieżem, a sprawca czynu zabronionego podlega przepisom KPK, zaciąga karę interdymtu *latae sententiae* (kan. 1370 § 2 KPK/1983). Jeżeli zaś sprawcą przępstwa jest katolik obrządku wschodniego, a biskup, względem którego został wywarty przymus fizyczny, nie sprawuje urzędu papieża, patriarchy lub metropolity, sędzia kościelny ma, stosownie do normy sankcjonującej kan. 1445 § 1 KKKW, wymierzyć odpowiednią karę.

¹⁷ Zob. uwagi historyczne do poszczęólnych przępstw zgromadzonych pod tytułem „Przępstwa przeciwko autorytetom kościelnym i wolności Kościoła” w KPK/1983, w: F. Lempa, *Księga VI. Sankcje w Kościele...*, s. 235, 237–241, 243–245.

Nakazuje ona ponadto, że gdyby sprawcą wywarcia przymusu wobec jakiegokolwiek biskupa okazał się duchowny obrządku wschodniego, sędzia kościelny winien ukarać go karą depozycji.

Z kolei za czyn wywarcia przymusu względem innego duchownego, zakonnika, członka stowarzyszenia życia wspólnego na wzór zakonników lub wobec świeckiego aktualnie wykonującego kościelne zadanie KKKW przewiduje obligatoryjny wymiar odpowiedniej kary (kan. 1445 § 2). Analogicznie, karą sprawiedliwą, grozi KPK/1983, ale wyłącznie za wywarcie przymusu wobec prezbitera lub diakona albo zakonnika, jeżeli nastąpiło ono z pogardy dla wiary lub Kościoła, władzy kościelnej lub ministerialnej posługi (kan. 1370 § 3)¹⁸.

Oprócz wywarcia przymusu fizycznego KKKW penalizuje również ciężką krzywdę realną, wywartą na osobie wykonującej zadanie kościelne. Chodzi tu o jakikolwiek czyn zewnętrzny, np. obrzucenie jajkami czy radiofoniczne znieskształcanie głosu, powodujący ciężkie naruszenie godności osobistej. Za tego rodzaju czyny, stosownie do godności osoby, grożą identyczne sankcje karne, jak za przestępstwo wywarcia przymusu fizycznego (kan. 1445 § 1 i 2).

Zarówno KPK/1983, jak i KKKW penalizują uporczywe trwanie w nieposłuszeństwie wobec własnego przełożonego (hierarchy), np. własnego ordynariusza lub wyższego przełożonego zakonnego, który legalnie nakazuje lub zakazuje czegoś¹⁹. Samo nieposłuszeństwo nie stanowi przestępstwa kanonicznego. Nie jest nim też odniesienie się do przełożonego, który wydał polecenie, z prośbą o jego zmianę lub odwołanie, a także rekurs do wyższego przełożonego (por. kan. 1734 i 1737 KPK/1983 oraz kan. 997 § 1 i 2, kan. 999 § 1 i 2 KKKW). Nieposłuszne zachowanie się katolika względem własnego przełożonego jest czynem karalnym tylko wówczas, jeżeli ma ono miejsce po uprzednim napomnieniu, równoznacznym z nakazem karnym (kan. 1341 KPK/1983 i kan. 1406 § 1 i 2 KKKW)²⁰. Sędzia kościelny jest obowiązany wymierzyć winnemu trwania w nieposłuszeństwie w wypadku naruszenia normy kan. 1371 KPK/1983 sprawiedliwą karę, a normy kan. 1446 KKKW – karę odpowiednią²¹.

Kolejnym przestępstwem przeciwko autorytetom kościelnym jest przestępstwo wzniecania buntu lub nienawiści albo prowokowanie do nieposłuszeństwa względem przełożonych kościelnych (słowem, pismem lub innym zachowaniem się). Podobnie określa je zarówno KPK/1983, jak i KKKW, jednakże KKKW w przeciwieństwie do KPK/1983 nie wymaga, aby wymienione czyny zabronione miały charakter publiczny, a z kolei KPK/1983 doprecyzowuje, że ich powodem może być jakiś akt władzy lub posługi kościelnej. Za podjęcie tego rodzaju działalności, jeżeli jest ona wymierzona wobec Stolicy Apostolskiej lub jakiego-

¹⁸ Do KPK/1917 w tego rodzaju przestępstwach upatrywano pogwałcenie przywileju kanonu. Zob. J. Krasiński, *Przestępstwo czynnej zniewagi duchownych w prawie kanonicznym*, Warszawa 1989, s. 46 (msp., Biblioteka UKSW).

¹⁹ Jest to przestępstwo formalne. Zob. F.A. Luizzi, *De delictis contra auctoritates ecclesiasticas*, Romae 1942, s. 29.

²⁰ Godząc w zwierzchników lub przełożonych kościelnych, delikwent narusza jedność wszystkich wiernych w Kościele. Zob. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne...*, t. IV, s. 133–134.

²¹ Na temat tego rodzaju przestępstwa w ujęciu KPK/1917 zob. B. Panek, *Nieposłuszeństwo władzy duchownej w kościelnym prawie karnym*, „Polonia Sacra” 9(1957), nr 2–3, s.15–17.

kolwiek ordynariusza, KPK/1983 przewiduje sankcję karną obligatoryjną, ze wskazaniem na możliwość ukarania interdyktem (kan. 1373). KKKW nakazuje zaś karać taką działalność odpowiednią karą, nie wyłączając ekskomuniki większej, przede wszystkim, jeżeli to przestępstwo zostało popełnione przeciwko patriarche lub co więcej – przeciwko Biskupowi Rzymu (kan. 1447 § 1).

Przeciwko wolności Kościoła wymierzone jest przestępstwo polegające na przystąpieniu do stowarzyszenia spiskującego przeciwko Kościołowi albo popieranie lub kierowanie takim stowarzyszeniem, uregulowane w kan. 1374 KPK/1983 i kan. 1448 § 2 KKKW. W pojęciu tego rodzaju stowarzyszenia mieszczą się m.in. partie polityczne lub loże masonskie, których zasady nie dają się pogodzić z doktryną Kościoła katolickiego²². Za zgłoszenie przynależności do stowarzyszenia jawnie lub skrycie walczącego z Kościołem katolickim, według KPK/1983 sędzia kościelny ma obowiązek wymierzenia sprawiedliwej kary. Natomiast katolika popierającego tego rodzaju stowarzyszenie lub kierującego jego działalnością powinien ukarać karą interdyktu. KKKW za tego rodzaju przestępstwa przewiduje w kan. 1448 § 2 ustaloną przez sędziego stosownie do ciężkości czynu przestępnego odpowiednią, obligatoryjną sankcję karną²³.

W wolność wypełniania misji Kościoła godzi także określone w kan. 1375 KPK/1983 i w kan. 1447 § 2 KKKW przestępstwo utrudniania swobodnego wykonywania zadań kościelnych. Może ono wystąpić w postaci: 1) przeszkadzania w swobodnym wykonywaniu posługi, wyborów lub władzy kościelnej, czyli ograniczania lub zupełnego udaremniania wykonania tego typu aktów albo 2) przeszkadzania w zgodnym z prawem używaniu doczesnych dóbr kościelnych, w szczególności dóbr sakralnych, czyli przeznaczonych aktem konsekracji, dedykacji lub benedykcji do kultu Bożego lub na grzebanie wiernych zmarłych (kan. 1375 KPK/1983), albo 3) wywierania nacisku na wyborcę lub na tego, kto wykonuje władzę lub ministerialną posługę kościelną, czyli na wszelkiego rodzaju działaniach na ich psychikę, np. dręczeniem anonimami, groźbami lub szantażem, w celu skłonienia ich do działań lub zaniechań sprzecznych z prawem lub dobrem społeczności kościelnej.

Porównując normy sankcjonowane kan. 1375 KPK/1983 i kan. 1447 § 2 KKKW określające powyższe przestępstwo, należy stwierdzić, iż nie ma między nimi istotnej różnicy. Zauważyć wszakże trzeba, że prawodawca kościelny pominął w kan. 1447 § 2 KKKW termin *electum* (wybranego), występujący w kan. 1375 KPK/1983. Dostrzegł bowiem jego zbędność.

Za dokonanie tego rodzaju przestępstwa jeden i drugi kodeks przewiduje obligatoryjną sankcję nieokreśloną. Według normy sankcjonującej kan. 1375 KPK/1983 jego sprawca powinien być ukarany sprawiedliwą karą, a według analogicznej normy kan. 1447 § 2 KKKW – karą odpowiednią.

Przestępstwo profanacji zostało określone w kan. 1376 KPK/1983 i w kan. 1441 KKKW. Istotę tego przestępstwa wyjaśnia kan. 1441 KKKW. Polega ono

²² Zob. Congregatio pro Doctrina Fidei, *Declaratio* z 26 listopada 1983 r., AAS 76(1984), s. 300; Z. Suchecki, *La Massoneria*, Cita del Vaticano 1997, który rekonstruuje i szeroko dokumentuje proces redakcji kan. 1374 KPK/1983.

²³ Zob. P.V. Pinto, *Commento...*, s. 1141.

na posłużeniu się rzeczą świętą do użytku świeckiego lub do złego celu. Kan. 1376 KPK/1983 wskazuje natomiast na jego zakres przedmiotowy. W myśl tego kanonu profanacja może dotyczyć rzeczy ruchomej lub nieruchomej.

Rzecz święta (*res sacra*) to rzecz wyłączona z użytku świeckiego i przeznaczona do kultu Bożego aktem konsekracji (oleje św.), dedykacji (kościół, ołtarz), błogosławieństwa (kaplica, sanktuarium krzyż, obrazy i figury świętych, szaty liturgiczne) lub wyjęta z obiegu gospodarczego i przeznaczona w drodze błogosławieństwa na grzebanie wiernych zmarłych (cmentarze, groby)²⁴. Przykładem profanacji rzeczy ruchomej może być użycie kielichów mszalnych jako pucharów do podawania napojów alkoholowych, a miejsca świętego (rzecz nieruchoma) – zbezczeszczenie go wskutek odprawienia na nim satanistycznych rytuałów.

Katolikowi za tego rodzaju przestępne zachowanie się grozi obligatoryjna sankcja karna. Sędzia kościelny jest obowiązany wymierzyć winnemu, który podlega normom KPK/1983, sprawiedliwą karę (kan. 1376), a na tego, którego wiążą normy KKKW, nałożyć zakaz przyjmowania Eucharystii lub jeżeli jest duchownym – karę suspensy (kan. 1441).

Sankcjonowana karnie alienacja polega na zbyciu w drodze sprzedaży lub darowizny prawa własności dóbr kościelnych, stanowiących stały majątek publicznej osoby prawnej należącej do Kościoła katolickiego (por. kan. 1291 KPK/1983), innej osobie (fizycznej lub prawnej) – bez przepisanej prawem zezwolenia (*licentia* – kan. 1377 KPK/1983 i kan. 1449 KKKW) lub uzyskania nakazanej prawem zgody (kan. 1449 KKKW)²⁵. Przestępstwo alienacji może popełnić wyłącznie zarządca majątku kościelnej osoby prawnej, np. proboszcz, jeżeli dokona sprzedaży ziemi parafialnej bez uzyskania zezwolenia biskupa diecezjalnego (eparchialnego) albo biskup diecezjalny (eparchialny), jeżeli zarwie tego rodzaju umowę bez uzyskania zgody kolegium konsultorów, w wypadkach określonych prawem.

Reasumując, należy zauważyć, że w porównaniu do poprzedniego KPK/1917 w KPK/1983 została znacznie zredukowana liczba kanonów regulujących przestępstwa przeciwko religii i jedności Kościoła (z 16 do 6), jak również kanonów dotyczących przestępstw przeciwko autorytetom i wolności Kościoła z 20 do 8. Tym niemniej chronione nimi dobra pozostają nadal najważniejszymi spośród dóbr prawnie chronionych w Kościele katolickim. Takie samo przesłanie płynie z odpowiednich przepisów kanonów KKKW/1990. Dowodzi tego w szczególności surowość kanonicznych sankcji karnych, przewidzianych za zamachy na te dobra zarówno w kanonicznym prawie karnym Kościoła katolickiego obrządku łacińskiego, jak i w prawie wspólnym katolickich Kościołów wschodnich.

²⁴ P.V. Pinto określa je następująco: „Le cose sacre sono le cose destinate stabilmente al culto, mediante formule previste negli stessi libri” – P.V. Pinto, *Commento...*, s. 1137.

²⁵ P.V. Pinto trafnie zauważa, że do alienacji dóbr kościelnych wymagana jest pisemna zgoda kompetentnego autorytetu kościelnego. Zob. P.V. Pinto, *Commento...*, s. 1141. Por. kan. 1035 § 1 n. 3 KKKW.

**PENAL CANON LAW PROTECTION OF THE RELIGION, THE UNITY,
THE CHURCH AUTHORITIES AND THE FREEDOM OF THE CATHOLIC CHURCH**

SUMMARY

The article presents the most important values criminally protected in the Catholic Church by CIC/1983 and CCEO/1990. They are: the religion, the unity, the church authorities and the freedom of the Church. About their prime position in the hierarchy of goods legally protected by the provisions of penal canon law testifies that the crimes against them are put in the first and in the second title of CIC/1983, also the threat of severe penal sanctions. These sanctions result from the exceptional social harmfulness of the crimes. In the degree of ailment they are analogical in the canon law of the Latin rite and in the common law of Eastern Catholic Churches.

KEY WORDS: Canon law, religion, Catholic Church, penal law